

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

dr Janusz KOCHANOWSKI

Warszawa, *24/11/2008*

RPO-R-072-45/07

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Pan
Łukasz Rędziniak
Podsekretarz Stanu
Ministerstwo Sprawiedliwości
WARSZAWA

W odpowiedzi na Pana pismo z dnia 18 listopada br. (l.dz. DWM-I-482-48/02), uprzejmie przedstawiam informacje na temat działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji (zwanego dalej KMP) w ramach Biura Rzecznika Praw Obywatelskich.

Przed wszystkim chciałbym wskazać, że powierzenie mi funkcji Krajowego Mechanizmu Prewencji gwarantuje, wymaganą przez art. 18 ust. 1 Protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (zwanego dalej OPCAT), funkcjonalną niezależność oraz niezależność personelu KMP. Zgodnie z Konstytucją RP Rzecznik Praw Obywatelskich jest bowiem w swojej działalności niezależny i niezawisły od innych organów państwowych, odpowiadając jedynie przed Sejmem. Ponadto, pracownicy zespołów wizytujących posiadają niezbędne umiejętności i wiedzę zawodową do przeprowadzania wizytacji zapobiegawczych. Miejsca detencji są bowiem wizytowane przez przedstawicieli Rzecznika od początku istnienia tego urzędu w Polsce.

Zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji wykonywane są w chwili obecnej przez trzy Zespoły merytoryczne Biura Rzecznika Praw Obywatelskich: Zespół Prawa Karnego Wykonawczego (14 pracowników, w tym sekretarka), Zespół Administracji

Publicznej, Zdrowia i Ochrony Praw Cudzoziemców (8 pracowników, w tym sekretarka) oraz Zespół Praw Żołnierzy i Funkcjonariuszy Służb Publicznych (5 pracowników, w tym sekretarka). Koordynacją działalności Mechanizmu zajmuje się Zespół Prawa Karnego Wykonawczego, któremu podlega również największa liczba miejsc zatrzymań, jakie powinny być wizytowane przez Mechanizm. Po otrzymaniu środków finansowych na działalność KMP w ramach Biura RPO, w połowie 2008 r., liczba pracowników tego Zespołu wzrosła o cztery osoby.

Ponadto, do składu grupy wizytacyjnej są włączani przedstawiciele Zespołów Terenowych Biura RPO, z Gdańska, Katowic i Wrocławia, jeżeli wizytacje są przeprowadzane w jednostkach, usytuowanych na podległym im obszarze działania. Każdy Zespół Terenowy wyznaczył po dwóch pracowników do stałej współpracy z Mechanizmem.

Biorąc pod uwagę art. 18 ust. 2 OPCAT, w Biurze RPO zostało przeprowadzone wewnętrzne szkolenie na temat zasad przeprowadzania wizytacji zapobiegawczych. Wszyscy uczestnicy zostali zapoznani z zaleceniami Stowarzyszenia Zapobiegania Torturom (APT) w tym zakresie. Opracowano także zasady sporządzania sprawozdań z wizytacji, jak i nowe kwestionariusze, wykorzystywane w czasie rozmów z osobami pozbawionymi wolności w poszczególnych typach miejsc zatrzymań. Dostosowano je do celów wizytacji KMP.

Definicja miejsc zatrzymań, w rozumieniu art. 4 ust. 1 OPCAT obejmuje w Polsce około 1000 różnego typu jednostek, w których przebywają osoby pozbawione wolności. Od 18 stycznia do dnia 24 listopada br. przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich, wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przeprowadzili wizytacje zapobiegawcze w 67 różnego rodzaju miejscach zatrzymań (w załączeniu szczegółowy wykaz placówek, w których przeprowadzono wizytacje). Należy jednak zaznaczyć, że od 1 lipca br., kiedy przekazano z rezerwy budżetowej środki finansowe na wykonywanie zadań Mechanizmu, do 24 listopada br., liczba wizytacji znacznie wzrosła. Łącznie w okresie tym przeprowadzono 42 wizytacje zapobiegawcze w różnego typu jednostkach, położonych na terenie całego kraju.

Wizytacje KMP przeprowadzane są przez zespół, którego skład, zgodnie z wymogiem art. 18 ust. 2 OPCAT, jest w miarę możliwości zróżnicowany pod względem

płci oraz wykształcenia. Wśród osób przeprowadzających wizytacje zapobiegawcze 12 stanowią kobiety, 18 zaś mężczyźni (pracownicy Zespołu VII, IX i X oraz Zespołów Terenowych Biura RPO). Należy jednak podkreślić, że pracownicy ci zajmują się równoległe ustawową działalnością Rzecznika, rozpatrując skargi wpływające do podległego mi Biura, których liczba stale wzrasta.

Osoby przeprowadzające wizytacje dysponują identyfikatorami: z logiem Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, imieniem i nazwiskiem oraz oznaczeniem Krajowy Mechanizm Prewencji. W zależności od rodzaju miejsca zatrzymań, do składu grupy wizytującej włączany jest także lekarz, psycholog, psychiatra lub specjalista ds. uzależnień, zgodnie z zaleceniami APT w tym zakresie. Od stycznia do końca listopada 2008 r. zewnątrzni eksperci uczestniczyli w wizytacjach 7 miejsc zatrzymań (byli to: specjalista ds. uzależnień, psychiatra oraz psycholog).

W następstwie każdej wizytacji, w ciągu 2-3 tygodni, jest opracowywane sprawozdanie, a właściwym władzom przedstawiane są stosowne rekomendacje. Ekspertyza psychologa, psychiatry lub innego eksperta zewnętrznego jest podłączana do sprawozdania z wizytacji jako załącznik. Wydawane zalecenia mają przede wszystkim na celu poprawę traktowania oraz warunków bytowych osób pozbawionych wolności, jak również zapobieganie torturom i innym formom okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania. Pod tym kątem analizowane są również obowiązujące, jak i projektowane przepisy prawa (art. 19 pkt b i c OPCAT). Poza tym, nie dostrzeżono problemów w realizacji art. 22 OPCAT i nawiązywaniu dialogu z Mechanizmem przez odpowiednie władze państwowe. Także art. 20 i 21 OPCAT jest w pełni realizowany.

Dodatkowo chciałbym podkreślić, iż w związku z wykonywaniem zadań Krajowego Mechanizmu Prewencji, raz na 2-3 miesiące spotykam się z przedstawicielami „Porozumienia na rzecz wprowadzenia OPCAT”, celem konsultacji i wymiany poglądów na temat działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w Polsce i właściwej implementacji OPCAT. W skład Porozumienia wchodzi organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną praw człowieka, w tym między innymi Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Amnesty International Polska. W 2008 r. spotkania takie odbyły się

czterokrotnie: 21 stycznia, 8 kwietnia, 25 czerwca oraz 19 września, a kolejne zaplanowano na początek stycznia 2009 r. Dzięki stałym kontaktom z przedstawicielami Porozumienia, KMP dysponuje między innymi informacjami na temat wizytowanych przez organizacje pozarządowe jednostek penitencjarnych, co ułatwia zaplanowanie działań Mechanizmu.

Zgodnie z art. 23 OPCAT, z działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji będzie sporządzany i upubliczniany roczny raport, który po raz pierwszy zostanie przygotowany do końca pierwszego kwartału 2009 r. z działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w Polsce w roku 2008. Zostanie on również przesłany Podkomitetowi do spraw prewencji. Chcąc jednak podkreślić działalność Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie ochrony praw osób pozbawionych wolności, w kwietniu bieżącego roku został opublikowany *Raport z działalności Biura RPO w 2007 r. w zakresie ochrony przed torturami oraz innymi formami okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, dostępny na stronie internetowej Rzecznika (www.rpo.gov.pl). Na stronie tej, w zakładce „Działalność”, pod linkiem Krajowy Mechanizm Prewencji, systematycznie są również zamieszczane wszystkie informacje na temat działalności Mechanizmu.

Odnosząc się do kwestii obowiązku władz Rzeczypospolitej Polskiej w zapewnieniu odpowiednich środków na funkcjonowanie Mechanizmu, chciałbym zaznaczyć, iż wraz z powierzeniem mi w dniu 18 stycznia 2008 r. funkcji Krajowego Mechanizmu Prewencji, Rząd Rzeczypospolitej Polskiej nie przekazał środków niezbędnych do wykonywania zadań związanych z właściwą implementacją Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur (...), do czego jest zobowiązany na podstawie art. 18 ust. 3 OPCAT. Dopiero z dniem 1 lipca br., Minister Finansów, na podstawie decyzji w sprawie zmian w budżecie państwa na 2008 r., przekazał z rezerwy budżetowej 426.000 zł na finansowanie działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji (dokument w załączeniu). Przedkładając projekt budżetu Biura Rzecznika Praw Obywatelskich na 2009 r., na funkcjonowanie Mechanizmu przewidziano 2,5 mln. zł. Założono bowiem zintensyfikowanie działalności Mechanizmu, między innymi poprzez zwiększenie liczby etatów, co tym samym umożliwiłoby regularne sprawdzanie sposobu traktowania osób pozbawionych wolności

w miejscach zatrzymań, w celu wzmocnienia, jeśli to niezbędne, ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem. W toku prac nad budżetem na rok 2009, **Sejmowa Komisja Finansów Publicznych dokonała jednak całkowitego obciążenia środków na ten cel. Narusza to zarówno art. 18 ust. 3 OPCAT, jak i art. 18 ust. 4 OPCAT**, odnoszący się do tzw. Zasad Paryskich, stanowiących między innymi o finansowaniu instytucji narodowych działających na rzecz popierania i ochrony praw człowieka. Po zmianach dokonanych przez Sejmową Komisję Finansów Publicznych, projektowany budżet Biura RPO został zmniejszony z 38.809 tys. zł do poziomu 31.876 tys. zł. Oznacza to utrzymanie budżetu RPO na poziomie ustalonym w ustawie budżetowej na 2008 r., z pominięciem nawet 426 tys. zł, jakie zostały przekazane z rezerwy budżetowej z dniem 1 lipca 2008 r. na działalność Krajowego Mechanizmu Prewencji.

W związku z powyższym, mimo iż mając na względzie właściwą implementację OPCAT założono rozwinięcia działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w roku 2009, najprawdopodobniej będzie ona musiała zostać zawieszona wobec braku jakichkolwiek środków finansowych na ten cel. W takiej sytuacji dojdzie do niewywiązywania się przez Państwo Polskie z zobowiązań międzynarodowych, jednak wobec nieprzyznania mi środków na wykonywanie dodatkowych zadań, będę zmuszony prowadzić jedynie swoją ustawową działalność.

W tym miejscu chciałbym wskazać jak duże środki finansowe są przewidziane na działalność krajowego mechanizmu prewencji we Francji. Zgodnie z informacjami zamieszczonymi na stronie internetowej APT, Generalny Inspektor, jako całkowicie nowa instytucja przewidziana wyłącznie do wykonywania zadań krajowego mechanizmu prewencji we Francji, będzie dysponować 18 lub 40 etatami (w zależności od źródeł), przy budżecie 2,5 mln euro. Przykład ten pokazuje jak duże środki są przewidziane dla mechanizmów tworzonych w innych państwach, nawet przy mniejszej liczbie populacji więziennej. We Francji kształtuje się ona bowiem na poziomie 52 tys. osób, podczas gdy w Polsce liczba osób pozbawionych wolności to około 87, 5 tys.

W załączeniu przekazuję Panu fotokopię zarządzenia odnoszącego się do działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w ramach Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, jak również opracowany w Biurze zakres wizytacji zapobiegawczych

Mechanizmu, odpowiadając tym samym na pytanie dotyczące prewencyjnego charakteru KMP.

Załącz. 4.

Zgus spray nauki